

Безпарточний М.Г.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

ВПЛИВ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Забезпечення ефективного функціонування та розвитку торговельних підприємств в умовах конкуренції здійснюється за підтримки певних елементів інфраструктури ринку. За рахунок формування тісних організаційно-економічних зв'язків торговельних підприємств із елементами інфраструктури ринку задовольняються потреби у відповідних товарах, послугах, роботах, а також досягається соціально-економічний ефект. Враховуючи вищезазначене, виникає необхідність дослідження впливу елементів інфраструктури на діяльність торговельних підприємств.

Зазначена наукова проблема має щільний зв'язок з практичною діяльністю торговельних підприємств, які потребують розробки ефективних механізмів взаємодії із інфраструктурою ринку, спрямованих на забезпечення стійкого функціонування та подальшого розвитку господарюючих суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми дослідження ефективного функціонування інфраструктури ринку та забезпечення взаємодії із різними суб'єктами господарювання вивчали такі науковці, як Беленький П.Ю. [1], Гуменюк О.О. [2], Іванова А.М. [3], Коленченко Л.П. [4], Прокопенко О.В. [5], Рекуненко І.І. [6; 7], Савощенко А.С. [8], Ткач А.А. [9], Швець І.Ю. [10], Шубін О.О. [11] тощо. Необхідно зазначити, що серед іноземних науковців, зокрема представників німецької економіки, існують публікації щодо проблем формування і функціонування суб'єктів інфраструктури ринку [12; 13]. Проте, у більшості наукових розвідок недостатньо уваги приділено проблемам дослідження впливу інфраструктури ринку на діяльність торговельних

підприємств. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір напряму дослідження у науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою дослідження є характеристика елементів інфраструктури ринку щодо господарської діяльності торговельних підприємств, розробка моделі інфраструктури ринку забезпечення ефективності функціонування та розвитку торговельних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «інфраструктура» (від лат. *infra* – основа, фундамент і *structura* – будівля, взаєморозміщення) розглядають як сукупність підприємств, організацій, установ різних організаційно-правових форм, які створюють організаційно-економічні умови прискорення руху товарів та коштів, зростання інвестиційних можливостей підприємств та забезпечують обслуговування і регулювання безперервного та ефективного функціонування й розвитку ринкової економіки [5, с. 17-18].

І.І. Рекуненко, досліджуючи поняття «інфраструктура», виокремлює виробничий, галузевий, інституційний, обслуговуючий та комплексний підходи до визначення інфраструктури як економічної категорії [7, с. 60]. Автор схиляється до думки, що поєднання декількох підходів забезпечують повне сприйняття сутності поняття «інфраструктура».

На нашу думку, розгляд поняття «інфраструктура» має враховувати особливості функціонування відповідного товарного ринку або суб'єкта господарювання, оскільки не усі елементи інфраструктури можуть бути задіяні у системі ресурсного забезпечення та сприяти розвитку. Це ґрунтується на тому, що у процесі взаємодії елементів інфраструктури ринку відбувається вплив чинників зовнішнього середовища та відбуваються зміни в економічній системі.

Інфраструктура ринку виконує низку функцій, а саме: сприяє учасникам ринкових відносин у реалізації власних економічних інтересів; забезпечує оперативність та ефективність діяльності суб'єктів господарювання на основі спеціалізації окремих видів діяльності; здійснює контроль та регулювання суб'єктами господарювання [8, с. 35].

Виокремлюють специфічні ознаки інфраструктури. По-перше, інфраструктура – це сектор економіки загального призначення. По-друге, їй властивий характер колективного споживання. По-третє, суб'єкти інфраструктури капіталомісткі, вони потребують значних інвестицій. По-четверте, елементи інфраструктури – це галузі, що довго окупаються. Інфраструктура безпосередньо впливає на процес виробництва, хоча знаходиться за його технологічними межами. Низка інфраструктурних галузей змінюється, а отже, їх перелік та елементи інфраструктури не може бути незмінним, жорстко регламентованим для усіх етапів економічного розвитку [7, с. 61].

В умовах конкуренції інфраструктура ринку постійно зазнає змін, що пов'язано із впливом інституційних та структурних чинників, відсутністю ефективної системи управління та моніторингом ринку, нестабільністю та постійною зміною правового забезпечення функціонування та регулювання суб'єктів інфраструктури ринку, відсутністю ефективних економічних механізмів забезпечення розвитку національної економіки тощо.

Інфраструктура ринку має сприяти ефективному функціонуванню та розвитку суб'єктів господарювання у межах національної економіки. Важливе місце серед даних суб'єктів займають торговельні підприємства, які з однієї сторони являються елементом інфраструктури ринку і виступають посередниками між виробником і споживачем щодо забезпечення товарами та послугами, а з іншої – потребують відповідного ресурсного забезпечення інших суб'єктів інфраструктури ринку. Тому вони відіграють подвійну роль в інфраструктурі ринку.

Сучасна інфраструктура ринку є цілісною системою, яка поєднує організаційні, економічні, інформаційні, логістичні, кадрові тощо елементи щодо забезпечення ефективного функціонування та розвитку суб'єктів господарювання. У літературних джерелах [5; 6; 8; 9; 11] виокремлюють три підсистеми елементів інфраструктури ринку: організаційно-технічну, фінансово-кредитну та науково-дослідну. Погоджуючись із авторами щодо підсистем елементів інфраструктури ринку, для торговельних підприємств

нами визначено підсистеми та їх елементи, які сприяють ефективному функціонуванню та забезпечують їх розвиток (табл. 1).

Таблиця 1

Підсистеми інфраструктури ринку у системі забезпечення ефективного функціонування та розвитку торговельних підприємств [визначено автором]

Підсистеми інфраструктури ринку	Елементи інфраструктури ринку	Характеристика підсистеми
Ресурсна	Товаровиробники, виробники аграрної продукції, комерційні посередники, транспортно-логістичні підприємства, виробники і постачальники торговельного обладнання, біржі праці та приватні структури з підбору персоналу, ріелторські агенції, імпортери.	Сприяє забезпеченню товарними ресурсами, персоналом, основними засобами. Надає послуги щодо налагодження якісного торговельного процесу. Забезпечує встановлення організаційно-економічних зв'язків із контрагентами. Підтримує інтереси суб'єктів інфраструктури ринку на місцевому та національному рівнях.
Фінансово-кредитна	Комерційні банки, фондові біржі, страхові, інвестиційні та лізингові компанії, суб'єкти державного регулювання фінансової системи.	Покликана сприяти забезпеченню фінансовими ресурсами, здійснює розрахунково-касове обслуговування, інвестування та оренду основних засобів.
Науково-дослідна	Наукові інститути з вивчення ринкових проблем, навчальні заклади, тренінгові центри.	Досліджує стан та динаміку споживчого ринку, розробляє стратегії і тактики поведінки торговельних підприємств на ринку. Забезпечує підготовку фахівців різних спеціальностей для організації торговельного процесу.
Інформаційно-обслуговуюча	Сервісні та логістичні центри, асоціації, інформаційно-консультативні структури, маркетингові та рекламні агенції, аудиторські структури, торгово-промислові палати.	Надає інформаційні, маркетингові, бухгалтерські, консультаційні та інші послуги. Забезпечує посередництво між суб'єктами інфраструктури ринку щодо налагодження організаційно-економічних зв'язків з просування продукції від виробника до споживача. Організує гарантійне та після обслуговування.
Організаційно-правова	Юридичні та адвокатські структури, нотаріат, податкова адміністрація, брокери, митниця тощо.	Надає юридичні послуги та захищає права торговельних підприємств у відповідних інстанціях. Забезпечує контроль та регулювання сплати податків та зборів. Здійснює митний супровід при імпорті.

Інформація таблиці 1 свідчить, що з метою забезпечення ефективного функціонування та розвитку торговельних підприємств доцільно виокремити ресурсну, фінансово-кредитну, науково-дослідну, інформаційно-обслуговуючу та організаційно-правову підсистеми інфраструктури ринку, кожна з яких має відповідні елементи, які представлені суб'єктами господарювання і виконують певні функції. Елементи інфраструктури ринку покликані якісно обслуговувати торговельні підприємства, створювати умови для своєчасного і безперервного ресурсного забезпечення.

З метою забезпечення ефективного функціонування елементів підсистем інфраструктури ринку та формування стійких організаційно-економічних зв'язків із торговельними підприємствами, нами визначено основні напрями удосконалення механізмів співпраці із зазначеними суб'єктами (табл. 2).

Таблиця 2

Напрями удосконалення механізмів співпраці із підсистемами інфраструктури ринку та торговельними підприємствами [запропоновано автором]

Ресурсна	Фінансово-кредитна	Науково-дослідна	Інформаційно-обслуговуюча	Організаційно-правова
Створення загальнодоступної системи ресурсного забезпечення торговельних підприємств шляхом формування оптимального товарного асортименту та моніторингу пропозицій товаровиробників.	Розробка оптимальних схем кредитування та лізингу.	Організація підготовки висококваліфікованих кадрів.	Здійснення розробки та впровадження інформаційно-аналітичних мереж зі стратегічного маркетингу.	Опрацювання системи юридичного та економічного захисту від недобросовісної конкуренції.
Формування ефективної системи ціноутворення на основі оптимізації структури витрат обігу та визначення платоспроможного попиту споживачів.	Розвиток страхування фінансових ризиків під час здійснення торговельних операцій та імпортуванні товарів.	Формування стратегії економічного та соціального розвитку торговельних підприємств.	Формування системи моніторингу за станом споживчого ринку та поширення інформації й реклами.	Зменшення кількості перевірок контролюючими органами та дотримання правил торгівлі.

Виходячи із наведеної у таблиці 2 інформації, запропоновані напрями удосконалення механізмів співпраці із підсистемами інфраструктури ринку та торговельними підприємствами сприятимуть формуванню організаційно-економічних, соціальних і нормативно-правових умов ефективного функціонування та подальшого розвитку суб'єктів інфраструктури ринку та торговельних підприємств зокрема.

У межах формування ефективних організаційно-економічних відносин між найголовнішими суб'єктами інфраструктури та торговельними підприємствами, у межах доведення продукції від виробника та задоволення потреб споживачів, доцільним є встановлення посередницьких зв'язків на споживчому ринку (рис. 1).

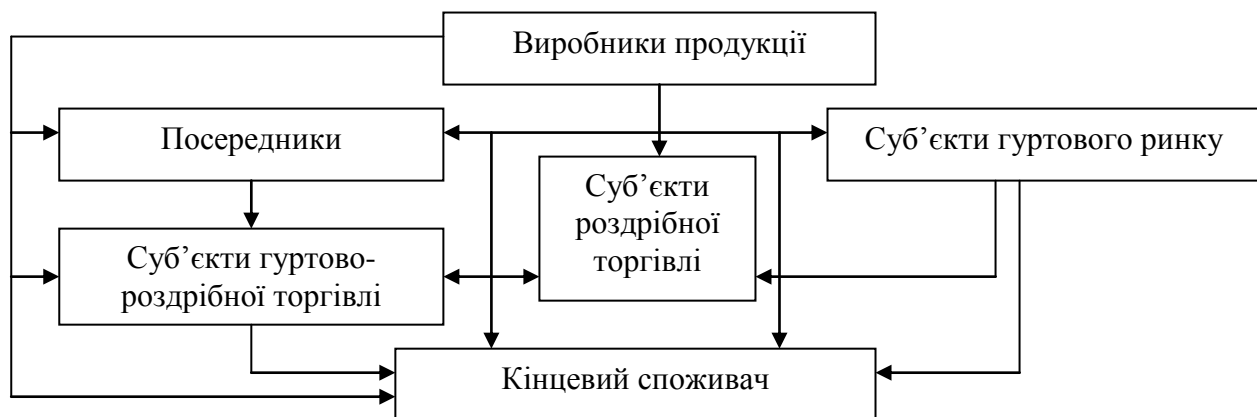

Рис. 1. Посередницькі зв'язки між суб'єктами інфраструктури на споживчому ринку [розробка автора]

Інформація рисунку 1 свідчить, що доведення продукції від виробника до кінцевого споживача може здійснюватися через різних суб'єктів інфраструктури споживчого ринку, зокрема безпосередньо самих виробників шляхом реалізації через фірмові магазини; посередників, що працюють від імені виробника або за власним бажанням (дистриб'ютори, представництва); суб'єктів гуртового ринку (крупних та середніх гуртових структур); суб'єктів гуртово-роздрібної торгівлі, що реалізують товари невеликими партіями; суб'єктів роздрібної торгівлі, які представлені різними торговими форматами.

У залежності від каналів розподілу товарів, рівня торговельної націнки,

платоспроможного попиту та потреб споживачів визначається кількість суб'єктів інфраструктури (торговельних підприємств) на споживчому ринку. Для забезпечення ефективного функціонування та розвитку торговельних підприємств нами запропоновано модель інфраструктури ринку (рис. 2).

Рис. 2. Модель інфраструктури ринку забезпечення ефективного функціонування та розвитку торговельних підприємств [розробка автора]

Як свідчить інформація, яка представлена на рисунку 2, пропонується модель інфраструктури ринку має складові елементи підсистем, що забезпечують ефективне функціонування торговельних підприємств, а також сприяють їх розвитку та доведенню продукції від виробника до кінцевого споживача.

На наш погляд, з метою подальшого ефективного функціонування суб'єктів господарювання на державному рівні має бути розроблена та запроваджена відповідна концепція становлення та розвитку інфраструктури ринку на основі

забезпечення стійких конкурентних переваг її елементів та інноваційного оновлення їх економічного потенціалу.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, інфраструктура ринку забезпечення ефективного функціонування та розвитку торговельних підприємств являє собою сукупність суб'єктів господарювання, а також наявність організаційно-економічних зв'язків між ними, які активно впливають на формування і розподіл товарних, ресурсних й інформаційних потоків, підтримують обмін і забезпечують стабільне функціонування цілісної економічної системи. Інституційні форми інфраструктури ринку є поєднувальною ланкою між виробником і кінцевим споживачем, вони формують норми та правила регламентування поведінки суб'єктів господарювання, підвищують ефективність управління споживчим ринком. Від інфраструктури ринку залежить шлях продукції від виробника до кінцевого споживача. У сегменті інфраструктури ринку найбільш вагому роль відіграють торговельні підприємства, які представлені різними організаційно-економічними формами. Перспективами подальших наукових розвідок у даному напрямі є розробка методичного інструментарію моніторингу інфраструктури ринку.

Література:

1. Беленький П.Ю. Механізм розвитку ринкової інфраструктури в Україні / Ю.П. Беленький // Вісник НАН України. – 2002. – № 4. – С. 15-23.
2. Гуменюк О.О. Розвиток інфраструктури ринку України / О.О. Гуменюк // Інноваційна економіка. – 2013. – № 7(45). – С. 201-206.
3. Іванова А.М. Інфраструктура ринку споживчих товарів: проблеми і напрямки розвитку / А.М. Іванова // Актуальні Проблеми Економіки. – 2010. – № 9. – С. 55-65.
4. Коленченко Л.П. Інфраструктура ринку споживчих товарів: тенденції та перспективи розвитку / Л.П. Коленченко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 4(16). – С. 74-77.

5. Прокопенко О.В. Інфраструктура товарного ринку: навчальний посібник / О.В. Прокопенко, В.Ю. Школа В.Ю., О.О. Дегтяренко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 296 с.
6. Рекуненко І.І. Інфраструктура ринку: елементи та значення в ринковій економіці / І.І. Рекуненко // Економіка. Фінанси. Право. – 2011. – № 11/12. – С. 19-22.
7. Рекуненко І.І. Науково-методичні аспекти дослідження поняття «інфраструктура» як економічної категорії / І.І. Рекуненко // Экономика и управление. – 2012. – № 3. – С. 57-62.
8. Савощенко А.С. Інфраструктура товарного ринку: навчальний посібник / А.С. Савощенко. – К.: КНЕУ, 2005. – 336 с.
9. Ткач А.А. Інституційні основи ринкової інфраструктури: монографія / А.А. Ткач. – К.: НАН України. Об'єднаний інститут економіки, 2005. – 295 с.
10. Швець І.Ю. Формування системи інфраструктури ринку: монографія / І.Ю. Швець, Ю.Ю. Швець. – Сімферополь: Фенікс, 2012. – 237 с.
11. Шубін О.О. Інфраструктура товарного ринку: теоретичні засади: підручник / О.О. Шубін. – К.: Знання, 2009. – 379 с.
12. Esfahani H.S. Institutions, infrastructure and economic growth / H.S. Esfahani, M.T. // Journal of Development Economics. – 2003. – Vol. 70. – S. 443-477.
13. Hofmann Ulrich Produktivitätseffekte der öffentlichen Infrastruktur / Ulrich Hofmann. – Frankfurt am Main: Lang, 1996. – 135 s.
14. Reimut Jochimsen Theorie der Infrastruktur: Grundlagen der marktwirtschaftlichen Entwicklung / Jochimsen Reimut. – Tübingen: Mohr, 1966. – 253 s.

References:

1. Byelyen'kyu P.Yu. Mekhanizm rozvytku rynkovoyi infrastruktury v Ukrayini / Yu.P. Byelyen'kyu // Visnyk NAN Ukrayiny. – 2002. – № 4. – S. 15-23.
2. Humenyuk O.O. Rozvytok infrastruktury rynku Ukrayiny / O.O. Humenyuk // Innovatsiyna ekonomika. – 2013. – № 7(45). – S. 201-206.

3. Ivanova A.M. Infrastruktura rynku spozhyvchykh tovariv: problemy i napryamky rozvytku / A.M. Ivanova // Aktual'ni Problemy Ekonomiky. – 2010. – № 9. – S. 55-65.
4. Kolyenchenko L.P. Infrastruktura rynku spozhyvchykh tovariv: tendentsiyi ta perspektyvy rozvytku / L.P. Kolyenchenko // Visnyk Berdyans'koho universytetu menedzhmentu i biznesu. – 2011. – № 4(16). – S. 74-77.
5. Prokopenko O.V. Infrastruktura tovarnoho rynku: navchal'nyy posibnyk / O.V. Prokopenko, V.Yu. Shkola V.Yu., O.O. Dehtyarenko. – K.: Tsentri uchbovoyi literatury, 2007. – 296 s.
6. Rekunenko I.I. Infrastruktura rynku: elementy ta znachennya v rynkoviy ekonomitsi / I.I. Rekunenko // Ekonomika. Finansy. Pravo. – 2011. – № 11/12. – S. 19-22.
7. Rekunenko I.I. Naukovo-metodychni aspekty doslidzhennya ponyattya «infrastruktura» yak ekonomichnoyi katehoriyi / I.I. Rekunenko // Ekonomika y upravlenye. – 2012. – № 3. – S. 57-62.
8. Savoshchenko A.S. Infrastruktura tovarnoho rynku: navchal'nyy posibnyk / A.S. Savoshchenko. – K.: KNEU, 2005. – 336 s.
9. Tkach A.A. Instytutsiyni osnovy rynkovoyi infrastruktury: monohrafiya / A.A. Tkach. – K.: NAN Ukrayiny. Ob'yednanyy instytut ekonomiky, 2005. – 295 s.
10. Shvets' I.Yu. Formuvannya systemy infrastruktury rynku: monohrafiya / I.Yu. Shvets', Yu.Yu. Shvets'. – Simferopol': Feniks, 2012. – 237 s.
11. Shubin O.O. Infrastruktura tovarnoho rynku: teoretychni zasady: pidruchnyk / O.O. Shubin. – K.: Znannya, 2009. – 379 s.
12. Esfahani H.S. Institutions, infrastructure and economic growth / H.S. Esfahani, M.T. // Journal of Development Economics. – 2003. – Vol. 70. – S. 443-477.
13. Hofmann Ulrich Produktivitätseffekte der öffentlichen Infrastruktur / Ulrich Hofmann. – Frankfurt am Main: Lang, 1996. – 135 s.
14. Reimut Jochimsen Theorie der Infrastruktur: Grundlagen der marktwirtschaftlichen Entwicklung / Jochimsen Reimut. – Tübingen: Mohr, 1966. – 253 s.

Анотація

Безпарточний М.Г. ВПЛИВ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мета статті полягає у розробці ефективної моделі інфраструктури ринку забезпечення ефективності функціонування та розвитку торговельних підприємств.

Методика дослідження. У процесі дослідження елементів інфраструктури ринку забезпечення ефективності функціонування та розвитку торговельних підприємств застосовано монографічний метод.

Результати. Обґрунтовано потребу розробки моделі інфраструктури ринку забезпечення ефективності функціонування та розвитку торговельних підприємств. Визначено роль торговельних підприємств як елемента інфраструктури ринку. Виокремлено основні елементи підсистем інфраструктури ринку та подається їх характеристика. Акцентовано увагу на необхідності розробки концепції становлення та розвитку інфраструктури ринку.

Наукова новизна результатів дослідження. Проведене дослідження дало змогу побудувати модель інфраструктури ринку забезпечення ефективності функціонування та розвитку торговельних підприємств; виокремити підсистеми інфраструктури ринку; запропонувати напрями удосконалення механізмів співпраці із підсистемами інфраструктури ринку та торговельними підприємствами; визначити посередницькі зв'язки між суб'єктами інфраструктури та торговельними підприємствами на споживчому ринку, встановити критерії їх формування.

Практична значущість результатів дослідження. Розроблену модель доцільно використовувати у господарській діяльності торговельних підприємств при опрацюванні механізмів забезпечення ефективності функціонування та подальшого розвитку.

Ключові слова: торговельні підприємства, інфраструктура ринку, елементи, функціонування, розвиток, споживчий ринок, механізми.

Аннотация

Безпарточный М.Г. ВЛИЯНИЕ ИНФРАСТРУКТУРЫ РЫНКА НА ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ТОРГОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Цель статьи заключается в разработке эффективной модели инфраструктуры рынка обеспечения эффективности функционирования и развития торговых предприятий.

Методика исследования. В процессе исследования элементов инфраструктуры рынка обеспечения эффективности функционирования и развития торговых предприятий применен монографический метод.

Результаты. Обоснована необходимость разработки модели инфраструктуры рынка обеспечения эффективности функционирования и развития торговых предприятий. Определена роль торговых предприятий как элемента инфраструктуры рынка. Выделены основные элементы подсистем инфраструктуры рынка и дается их характеристика. Акцентировано внимание на необходимости разработки концепции становления и развития инфраструктуры рынка.

Научная новизна результатов исследования. Проведенные исследование позволили построить модель инфраструктуры рынка обеспечения эффективности функционирования и развития торговых предприятий; выделить подсистемы инфраструктуры рынка; предложить направления совершенствования механизмов сотрудничества с подсистемами инфраструктуры рынка и торговыми предприятиями; определить посреднические связи между субъектами инфраструктуры и торговыми предприятиями, определить критерии их формирования.

Практическая значимость результатов исследования. Разработанную модель целесообразно использовать в деятельности торговых предприятий при разработке механизмов обеспечения эффективности функционирования и дальнейшего развития.

Ключевые слова: торговые предприятия, инфраструктура рынка, элементы, функционирование, развитие, потребительский рынок, механизмы.

Annotation

Bezpartochnyi M.G. INFLUENCE ON THE MARKET INFRASTRUCTURE ACTIVITIES TRADE ENTERPRISES

Purpose. The purpose of the article is to develop an effective model of market infrastructure to ensure the functioning and development of trade enterprises.

Methodology of research. In research author used monographic method.

Findings. The need for developing a model of market infrastructure to ensure the functioning and development of trade enterprises. The role of trade enterprises as part of the market infrastructure. The basic elements of the subsystem infrastructure and served their characteristics. Focused on the necessity to develop the concept of formation and development of market infrastructure.

Originality. The research carried us to construct a model of market infrastructure to ensure the functioning and development of trade enterprises; allocate subsystem market infrastructure; suggest ways of improving cooperation mechanisms with the subsystems of market infrastructure and trade enterprises; determine the intermediary link between infrastructure entities and trade enterprises, to determine the criteria for their formation.

Practical value. The developed model is reasonable for using in economic activities of trade enterprises in the development of mechanisms to ensure the effectiveness of the operation and further development.

Keywords: trade enterprises, market infrastructure, elements, operation, development, consumer market, mechanisms.